

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ
ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΤΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ: ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ (ΥΕ265)

Στ' Εξάμηνο

Ελένη Γρίβα

Χρυσάνθη Μάρκου

Μάθημα 7: Στρατηγικές ανάπτυξης λεξιλογίου (συνέχεια)

Οι στρατηγικές εκμάθησης του λεξιλογίου με βάση την ταξινόμια της Oxford (2003: 12-15):

- στρατηγικές που αφορούν στη μεμονωμένη λέξη και στην ομαδοποίηση λέξεων,
- στρατηγικές που σχετίζονται ή όχι με τα συμφραζόμενα,
- στρατηγικές που σχετίζονται με τις αισθήσεις ή με τη σκέψη και τη νόηση,
- στρατηγικές μηχανικού-απομνημονευτικού τύπου και στρατηγικές κατανόησης των λέξεων,
- στρατηγικές παραδοσιακές και σύγχρονες,
- στρατηγικές ατομικής και ομαδικής μορφής,
- στρατηγικές γνωστικές και μεταγνωστικές,
- στρατηγικές απλές και σύνθετες,
- στρατηγικές περισσότερο ή λιγότερο αξιοποιήσιμες στη διδακτική πράξη.

Στρατηγικές Μάθησης Λεξιλογίου

1. Διατύπωση υποθέσεων με βάση τα συμφραζόμενα
2. Η μορφολογική ανάλυση: Ανάλυση σε μορφήματα
3. Η χρήση του λεξικού
4. Συνδυασμός στρατηγικών

(Ευθυμίου, 2013: 90-153)

Στρατηγικές Μάθησης Λεξιλογίου

Διατύπωση υποθέσεων με βάση τα
συμφραζόμενα

Οι περισσότερες λέξεις
μαθαίνονται μέσα από
υποθέσεις που κάνουμε
για τη σημασία τους
στηριζόμενοι σε
συμφραζόμενα (Graves,
2006: 94).

Η διδακτική πρόταση των GoerSS, Beck & McKeown (1/2)

Ο Ράστι κοίταξε τη Μαίρη, συνοφρυώθηκε και βγήκε από το δωμάτιο χτυπώντας δυνατά την πόρτα. «Και ούτε πρόκειται να ξαναγυρίσω, να το ξέρεις!»

Η διδακτική πρόταση των Goerss, Beck & McKeown (2/2)

5 στάδια

1. Πρώτη ανάγνωση/επανάληψη ανάγνωσης

2. Συζήτηση

3. Αρχική υπόθεση

4. Επεξεργασία της υπόθεσης

5. Σύνοψη

Η διδακτική πρόταση του Graves (2006)

Πρώτη ημέρα	Δεύτερη μέρα	Τρίτη ημέρα	Τέταρτη ημέρα	Πέμπτη ημέρα
Κινητοποίηση και εισαγωγή στην διατύπωση συμπερασμάτων με βάση τα συμφραζόμενα	Εισαγωγή στη χρήση των ενδείξεων από τα συμφραζόμενα του κειμένου και στα 4 βήματα της στρατηγικής	εκτενής διδασκαλία των 2 πρώτων βημάτων	εκτενής διδασκαλία των επόμενων 2 βημάτων	Παιχνίδι κατά το οποίο οι μαθητές κερδίζουν πόντους με τη χρήση της στρατηγικής
Έκτη ημέρα	Έβδομη ημέρα	Όγδοη ημέρα	Ένατη ημέρα	Δέκατη ημέρα
επανάληψη, σύνοψη των βημάτων	Καθοδηγούμενη άσκηση στη βάση ειδικά διαμορφωμένων αφηγηματικών κειμένων	Καθοδηγούμενη άσκηση με χρήση ειδικά διαμορφωμένων επεξηγηματικών κειμένων	Καθοδηγούμενη άσκηση με χρήση αυθεντικών κειμένων και συζήτηση πιθανών προβλημάτων	Επανάληψη, σύνοψη, συζήτηση

Πρώτη μέρα: εισαγωγή και κινητοποίηση (1/2)

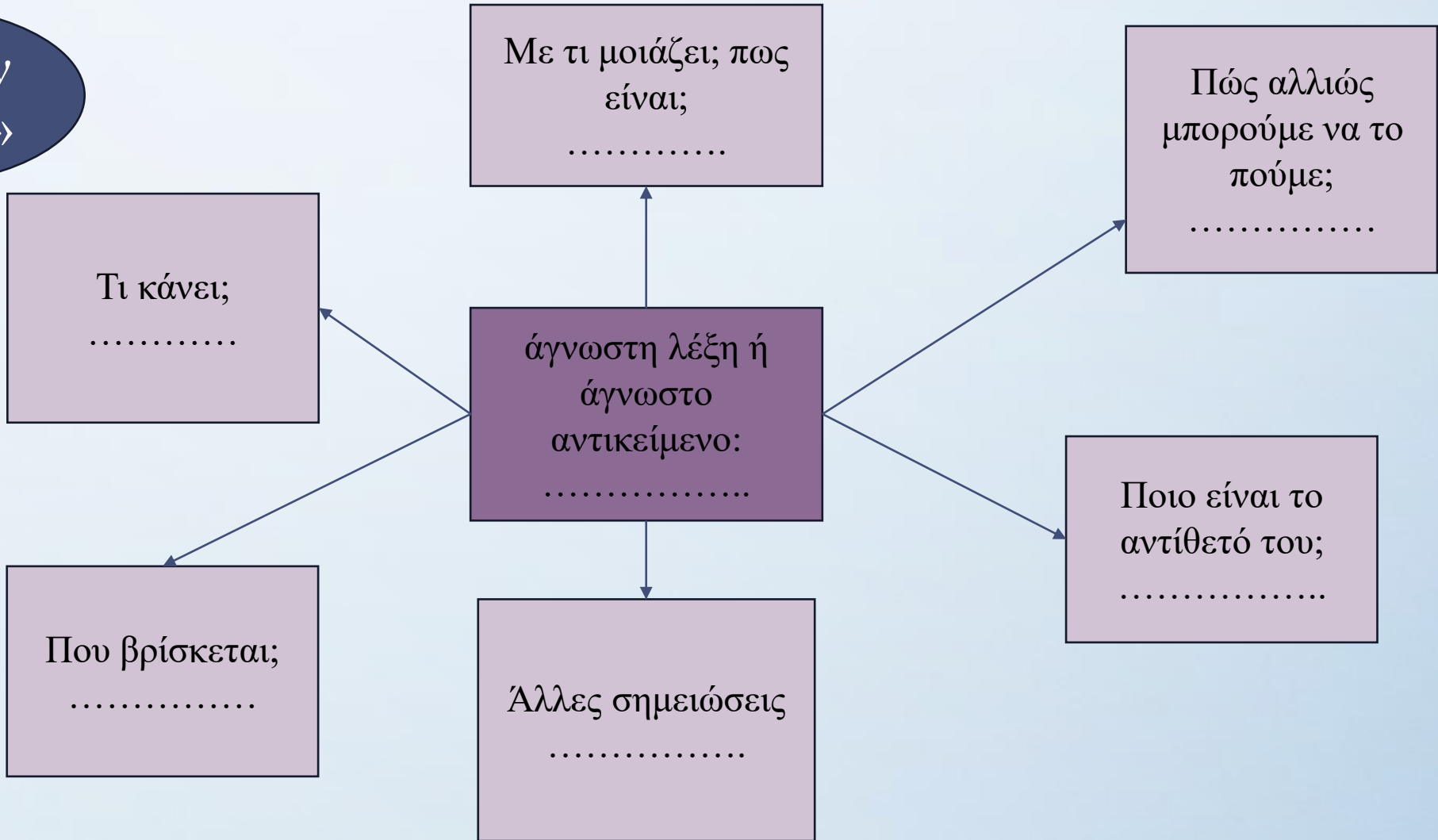
Προσέλκυση του
ενδιαφέροντος
των μαθητών

Σύνδεση και
συσχέτιση της
στρατηγικής με μια
δραστηριότητα με
την οποία είναι ήδη
εξοικειωμένοι, όπως
τη χρήση βίντεο

«Ιστός των
ενδείξεων»

Πρώτη μέρα: εισαγωγή και κινητοποίηση (2/2)

«Ιστός των ενδείξεων»

Δεύτερη μέρα: εισαγωγή στη χρήση των ενδείξεων από τα συμφραζόμενα και παρουσίαση της στρατηγικής των 4 βημάτων(1/2)

1. **Βλέπω και ρωτάω:** διαβάζω προσεκτικά και αναρωτιέμαι συνέχεια αν «βγαίνει νόημα»

2. **Επιβραδύνω:** παρατηρώ ότι δεν γνωρίζω τη σημασία μιας λέξης και προχωράω αργά. Ξαναδιαβάζω την πρόταση και ψάχνω για ενδείξεις.

3. **Σταματώ και ξαναγυρίζω πίσω:** αν χρειαστεί, γυρίζω πίσω και ξαναδιαβάζω την προηγούμενη πρόταση ψάχνοντας για ενδείξεις που θα με βοηθήσουν να μαντέψω τη σημασία της λέξης.

4. **Βλέπω και ρωτάω:** όταν έχω σκεφτεί τι μπορεί να σημαίνει η λέξη, αντικαθιστώ τη λέξη που σκέφτηκα με την άγνωστη λέξη, για να δω αν βγαίνει νόημα. Αν ναι, συνεχίζω το διάβασμα του κειμένου. Αν όχι, σταματώ ξαναγυρίζω πίσω και ξανά προσπαθώ. Αν δεν τα καταφέρω την αναζητώ στο λεξικό ή ρωτώ κάποιον άλλον.

Καρτέλα ενδείξεων των Lubliner & Scott (2008)

1. Η φράση που βρίσκεται ανάμεσα σε δύο κόμματα: μερικές φορές οι συγγραφείς δίνουν ορισμούς για τις νέες λέξεις και αυτοί οι ορισμοί συνήθως βρίσκονται ανάμεσα σε κόμματα.

2. Το μέρος του λόγου

3. Ψάξε για λίστα: συχνά ή άγνωστη λέξη αποτελεί μέρος μιας λίστας που περιλαμβάνει παρόμοια πράγματα

4. Έλεγε τη διάθεση

5. Διάβασε παρακάτω

Καρτέλα ενδείξεων των Lubliner & Scott (2008)

6. Μην εγκαταλείψεις την προσπάθεια

7. Ξαναγύρισε στην αρχή της καρτέλας: αν έχεις κάνει μια πρώτη υπόθεση για τη σημασία της λέξης, δοκίμασε να την ελέγξεις χρησιμοποιώντας και άλλες ενδείξεις (συστατικά μέρη της λέξης, τον τίτλο του κειμένου, τι γνωρίζεις για το θέμα)

8. Έλεγξε πάλι και προχώρα

-έλεγξε αν βγαίνει νόημα

-αν είσαι σε θέση να κατανοήσεις το κείμενο με βάση αυτά που ήδη γνωρίζεις για τη λέξη συνέχισε το διάβασμα του κειμένου.

-αν όχι, σημείωσε τη λέξη και αναζήτησε την αργότερα στο λεξικό.

Στρατηγικές Μάθησης Λεξιλογίου

Μορφολογική ανάλυση: ανάλυση σε
μορφήματα

Μορφολογική ανάλυση: ανάλυση σε μορφήματα

Μορφολογική
επίγνωση

Η ικανότητα του ατόμου να αναλύει τις λέξεις σε μορφήματα, να χειρίζεται και να συνδυάζει τα μορφήματα σύμφωνα με τους κανόνες σχηματισμού λέξεων της γλώσσας (σύνθεση, παραγωγή, κλίση), αλλά και να κατανοεί τις σχέσεις μεταξύ των λέξεων που ανήκουν στην ίδια οικογένεια.

Το πρόγραμμα διδασκαλίας του Graves (2006)

Πρώτη ημέρα	Δεύτερη ημέρα	Τρίτη ημέρα	Τέταρτη ημέρα	Πέμπτη ημέρα
εισαγωγή, ορισμός προθήματος, κινητροδότηση	ρητή διδασκαλία δύο/τριών προθημάτων	Επανάληψη και τη διδασκαλία της στρατηγικής	Διδασκαλία επόμενων δύο/τριών προθημάτων και καθοδηγούμενη άσκηση	Επανάληψη, καθοδηγούμενη άσκηση, ασκήσεις επανάληψης

Πρώτη ημέρα: εισαγωγή, κίνητροδοτήση

Επεξηγούμε αρχικά τι είναι το πρόβλημα

Κινητοποιούμε τους μαθητές

Επισημαίνουμε 2 3 σημαντικά προθήματα

Επιλέγουμε ποια προθήματα θα διδάξουμε με βάση συγκεκριμένα κριτήρια και είναι προτιμότερο να ανήκουν στην ίδια σημασιολογική ομάδα. Τα πλεονεκτήματα της επιλογής αυτής είναι πολλά:

A) Οι παράγωγες λέξεις παρουσιάζονται στο εσωτερικό οργανωμένων σημασιολογικών τάξεων γεγονός που ευνοεί τη διατήρησή τους στη μνήμη

B) η συνεξέταση παραγώγων με παρόμοια σημασία βοηθάει να καταδειχτούν οι διαφορές τους ως προς τη σημασία και τη χρήση (πιστόλια-πιστολίδι, γουρουνίσκος-χοιρινός)

Γ) βοηθάει στην κατανόηση των περιορισμών κάθε μορφολογικού κανόνα (για παράδειγμα γιατί υπάρχει η λέξη τεμπελιά ενώ δεν είναι δυνατή η παραγωγή της λέξης τεμπελότητα)

Δεύτερη ημέρα: διδασκαλία συγκεκριμένων προθημάτων ή επιθημάτων

- Ο εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να βρουν λέξεις με τα προθήματα ή επιθήματα που τους έδειξε
- ο εκπαιδευτικός βοηθάει τους μέσα από συζήτηση
- η διδασκαλία επαναλαμβάνεται
- ο εκπαιδευτικός δίνει ένα κείμενο με μία ή 2 άγνωστους λέξεις που περιέχουν το πρόθημα ή το επίθημα

Στόχος της διαδικασίας αυτής είναι ο εκπαιδευτικός να βοηθήσει τους μαθητές να αντιληφθούν ποια είναι η σημασιολογική συμβολή του κάθε συστατικού στην κατασκευή της σημασίας της λέξης και να συνθέσουν το δικό τους ορισμό για τη λέξη.

Παράδειγμα

Η περιπέτεια του Ξεκλειδωτή

Μια φορά κι έναν καιρό, σε ένα μαγικό δάσος, ζούσε ένα μικρό ζωτικό ονόματι Ξεκλειδωτής. Ο Ξεκλειδωτής είχε ένα πολύ ιδιαίτερο ταλέντο: μπορούσε να ξεκλειδώσει οτιδήποτε! Με ένα άγγιγμα του χεριού του, μπορούσε να ανοίξει πόρτες, σεντούκια, ακόμα και κλειστά μάτια! Μια μέρα, ο Ξεκλειδωτής περπατούσε στο δάσος όταν άκουσε έναν θρήνο. Ακολούθησε τον ήχο και βρήκε μια μικρή νεράιδα φυλακισμένη σε ένα κλουβί. Η νεράιδα του εξήγησε ότι η κακιά μάγισσα Κρύα την είχε κλείσει στο κλουβί και μόνο ο Ξεκλειδωτής μπορούσε να την απελευθερώσει.

Ο Ξεκλειδωτής δεν δίστασε. Ακούμπησε το χέρι του στο κλουβί και με ένα μαγικό ξεκλείδωμα, η πόρτα άνοιξε! Η νεράιδα τον ευχαρίστησε θερμά και του είπε ότι η μάγισσα Κρύα έκρυβε ένα μαγικό αντίδοτο σε ένα σεντούκι στο σκοτεινό της κάστρο. Ο Ξεκλειδωτής, αποφασισμένος να βοηθήσει, ξεκίνησε για το κάστρο. Στο δρόμο, συνάντησε πολλά εμπόδια. Έπρεπε να ξεπεράσει ένα βαθύ ποτάμι, να ξεφύγει από ένα δάσος με αγκάθια και να ξεπεράσει ένα ψηλό τείχος.

Χρησιμοποιώντας το ταλέντο του και με λίγη βοήθεια από τη νεράιδα, ο Ξεκλειδωτής κατάφερε να ξεπεράσει όλα τα εμπόδια. Τελικά, έφτασε στο κάστρο και βρήκε το σεντούκι με το μαγικό αντίδοτο. Χρησιμοποιώντας το ξεκλείδι του, άνοιξε το σεντούκι και πήρε το αντίδοτο. Έσπευσε πίσω στη νεράιδα και της έδωσε το αντίδοτο. Η νεράιδα το ήπιε και αμέσως θεραπεύτηκε από το ξόρκι της μάγισσας Κρύας. Ο Ξε-κλειδωτής και η νεράιδα έγιναν καλοί φίλοι και έζησαν ευτυχισμένοι για πάντα, βοηθώντας όσους είχαν ανάγκη με το μαγικό ξεκλείδωμα του Ξεκλειδωτή.

Μέσα από την περιπέτειά του, ο Ξεκλειδωτής έμαθε ότι με θάρρος, επιμονή και καλή θέληση, μπορείς να ξεπεράσεις κάθε εμπόδιο.

Παράδειγμα

Η περιπέτεια της μικρής Άννας

Η μικρή Άννα ζούσε σε ένα πανέμορφο χωριό, απομακρυσμένο από την πόλη. Κάθε μέρα, ξεκινούσε την περιπέτεια της εξερευνώντας τα δάση και τα βουνά γύρω από το σπίτι της. Μια μέρα, η Άννα ξεκάλυψε ένα μυστικό μονοπάτι που οδηγούσε σε ένα απόκρημνο βράχο. Η θέα από εκεί ψηλά ήταν μαγευτική, αλλά η Άννα φοβήθηκε λίγο. Ξαφνικά, άκουσε έναν θόρυβο. Ένα μικρό πουλάκι είχε ξεφύγει από τη φωλιά του και κρεμόταν από ένα κλαδί, έτοιμο να πέσει. Η Άννα, χωρίς δισταγμό, ξεκρεμάστηκε από τον βράχο και έσωσε το μικρό πουλάκι. Το πουλάκι, γεμάτο ευγνωμοσύνη, κελάηδησε χαρούμενα και πέταξε μακριά. Η Άννα γύρισε σπίτι γεμάτη χαρά. Ήξερε ότι η γενναιότητα και η καλοσύνη της την βοήθησαν να ζήσει μια αξέχαστη περιπέτεια.

Λέξεις με προθέματα:

απομακρυσμένο: από + μακρύς

ξεκινούσε: ξε- + κινώ

ξεκάλυψε: ξε- + καλύπτω

απόκρημνο: από + κρημνός

ξεφύγει: ξε- + φεύγω

ξεκρεμάστηκε: ξε- + κρεμάω

Συζήτηση:

- Ποιες λέξεις από την ιστορία έχουν το πρόθεμα ξε-; Τι σημαίνει το πρόθεμα ξε- σε αυτές τις λέξεις;
- Ποιες λέξεις από την ιστορία έχουν το πρόθεμα από-; Τι σημαίνει το πρόθεμα από- σε αυτές τις λέξεις;
- Μπορείτε να σκεφτείτε άλλες λέξεις με τα προθέματα ξε- και από-

Τρίτη ημέρα: Στρατηγική μορφολογικής ανάλυσης

Όταν συναντάς μια άγνωστη λέξη που περιέχει πρόθημα:

- Αφαίρεσε το πρόθημα
- Έλεγξε αν το υπόλοιπο κομμάτι της λέξης είναι μια πραγματική λέξη (ή είναι το θέμα μιας πραγματικής λέξης). Αν είναι έτσι τότε έχεις βρει ένα πραγματικό πρόθημα.
- Σκέψου ποια είναι η σημασία του προθήματος και ποια η σημασία του θέματος.
- Συνδύασε τη σημασία του προθήματος και του θέματος και βρες τη σημασία της νέας λέξης.
- Δοκίμασε να δεις αν η σημασία που βρήκες ταιριάζει με τη σημασία της πρότασης. Αν ναι, συνέχισε το διάβασμα του κειμένου. Αν όχι, ίσως είναι καλύτερο να χρησιμοποιήσεις μια άλλη στρατηγική για να βρεις τη σημασία της άγνωστης λέξης.

Τέταρτη ημέρα: διδασκαλία των υπόλοιπων
προθημάτων/επιθημάτων και καθοδηγούμενη άσκηση στη
χρήση της στρατηγικής

Πέμπτη ημέρα: σύνοψη

Διάγραμμα: Διαφορετικές σημασίες του προθήματος "ξε-"

Σημασία	Παράδειγμα	Εξήγηση
Αντίθετη ενέργεια	Ξε-κλειδώνω	Αναιρεί την προηγούμενη ενέργεια (κλείδωσα)
Απομάκρυνση	Ξε-χωρίζω	Απομακρύνει ένα μέρος από το σύνολο
Αποκάλυψη	Ξε-σκεπάζω	Αφαιρεί το κάλυμμα και φέρνει κάτι στο φως
Αλλαγή κατάστασης	Ξε-κουράζομαι	Αλλάζει την κατάσταση (ήταν κουρασμένος, τώρα είναι ξεκούραστος)
Έναρξη	Ξε-κινώ	Ξεκινά μια ενέργεια
Απώλεια	Ξε-χνάω	Χάνει κάτι από τη μνήμη
Αποφυγή	Ξε-φεύγω	Αποφεύγει κάτι
Απελευθέρωση	Ξε-σποράω	Απελευθερώνει κάτι που ήταν φυλακισμένο
Απόλυτη ολοκλήρωση	Ξε-ριζώνω	Ολοκληρώνει μια ενέργεια ριζικά

Άλλες προσεγγίσεις ερευνητών

Baumann & Edwards (2002)

1. Ρητή διδασκαλία μορφολογικής ανάλυσης (ενδείξεις μέσα στη λέξη)
2. χρήση οικογενειών λέξεων
3. διδασκαλία των προθημάτων/επιθημάτων σε σημασιολογικές ομάδες
4. προώθηση της αυτόνομης μάθησης (σημειωματάριο μελέτης λέξεων)
5. διδασκαλία των περιορισμών της μορφολογικής ανάλυσης

Πλεονεκτήματα της χρήσης οικογένειας λέξεων:

A) η γνώση της σημασίας μιας συχνής λέξης διευκολύνει την εκμάθηση των λιγότερο γνωστών λέξεων της ίδιας οικογένειας

B) οι μαθητές ασκούνται στην κατανόηση και χρήση των σημασιολογικών σχέσεων των λέξεων

Γ) οι μαθητές εξοικειώνονται με τις αλλαγές που επιφέρει στη σημασία των λέξεων η προσθήκη επιθημάτων ή προθημάτων.

(Baumann & Edwards, 2004)

Σημειωματάριο μελέτης λέξεων-Βήματα

A) Συλλέγω τη λέξη

B) την καταγράφω στο σημειωματάριο μαζί με την πρόταση στην οποία τη βρήκα

Γ) Την αναλύω στα συστατικά της και σκέφτομαι τι σημαίνει κάθε συστατικό

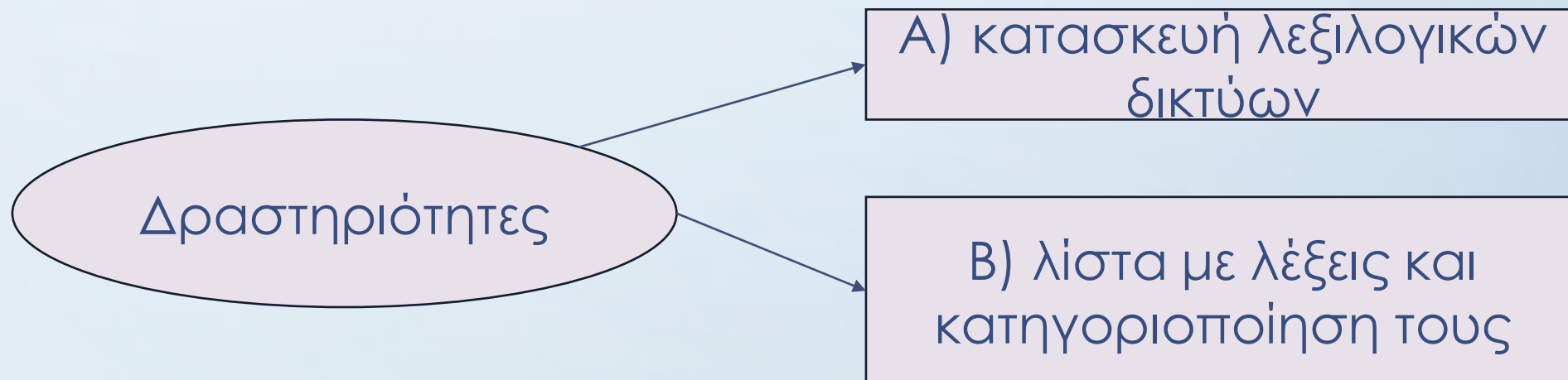
Δ) καταγράφω συγγενικές λέξεις

E) Αναζητώ τη λέξη στο λεξικό και καταγράφω όποιες πληροφορίες θεωρώ ενδιαφέρουσες

ΣΤ) σε τακτά χρονικά διαστήματα ξαναδιαβάζω τις λέξεις που έχω γράψει στο σημειωματάριο

Προτάσεις σύμφωνα με την Mountain (2005)

1. Όταν διδάσκουμε μια λέξη, διδάσκουμε σταδιακά και τις παραγωγές της (για παράδειγμα: φυτό, φυτεύω, φύτεμα)
2. Όταν διδάσκουμε ένα πρόθημα ή επίθημα ξεκινάμε από τις πιο συχνές σημασίες του.
3. Όταν διδάσκουμε μια μορφολογικά πολύπλοκη λέξη, αναλύουμε και να συνθέτουμε τη λέξη εκείνα τα συστατικά της που σημαίνουν κάτι δηλαδή τα μορφήματα.

Στρατηγικές Μάθησης Λεξιλογίου

Χρήση λεξικού

Βασικοί τρόποι χρήσης του λεξικού (1/3)

1. Κατά την κατανόηση κειμένου. Ο μαθητής καταφεύγει στην προσληπτική χρήση του λεξικού με στόχο:

- να αναζητήσει μια άγνωστη λέξη που άκουσε, διάβασε ή προσπαθεί να μεταφράσει
- να επιβεβαιώσει τη σημασία μιας εν μέρει γνωστής λέξης
- να επαληθεύσει την υπόθεση που έχει διαμορφώσει για τη σημασία της λέξης με βάση τα συμφραζόμενα

Βασικοί τρόποι χρήσης του λεξικού (2/3)

2. Κατά την παραγωγή κειμένου. Ο μαθητής καταφεύγει στην παραγωγική χρήση του λεξικού με στόχο:

-να αναζητήσει μια άγνωστη λέξη που χρειάζεται προκειμένου να γράψει, να πει είναι μετάφραση κάτι

-να αναζητήσει την ορθογραφία, την προφορά, τη σημασία, τη σύνταξη, θα την κλίση, τους περιορισμούς χρήσης, τις συνήθειες συνάψεις, τις παγιωμένες εκφράσεις ή παράγωγες λέξεις μιας εν μέρει γνωστής λέξης

-να επιβεβαιώσει την ορθογραφία, την προφορά μιας λέξης, κ.α.

-να αντικαταστήσει μια άγνωστη λέξη με μια συνώνυμη, αντώνυμη, η παραγωγή της

-να επιβεβαιώσει αν υπάρχει στο λεξικό μια λέξη

-να διορθώσει λάθη

Βασικοί τρόποι χρήσης του λεξικού (3/3)

3. Κατά την μάθηση λέξεων. Ο μαθητής χρησιμοποιεί το λεξικό προκειμένου να διευρύνει το λεξιλόγιό του. Ο μαθητής:

- επιλέγει άγνωστες λέξεις που θέλει να μάθει
- εμπλουτίζει τις γνώσεις που έχει για λέξεις που του είναι εν μέρει γνωστές κυρίως μαθαίνοντας την ετυμολογία τους

Happy Easter

